

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาหลักการและเหตุผล

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 11 ในช่วงผ่านมา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม อุตสาหกรรม และเทคโนโลยีซึ่งมีการเติบโตในด้านต่างๆอย่างรวดเร็ว การพัฒนาในด้านต่างๆมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ผลของการพัฒนาได้เพิ่มจำนวนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประชากรและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนทำให้เกิดสิ่งปฏิกูลต่างๆที่ทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ปัจจุบันปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยได้เป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างก็เล็งเห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องร่วมกันแก้ไข เพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนทุกระดับ ตั้งแต่องค์การบริหารส่วนตำบล จนถึงระดับเทศบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคต่างๆ ปัญหานี้ในวันข้างหน้าจะทวีความรุนแรงและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในสังคม เช่น ส่งกลิ่นเหม็น เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลง รวมถึงทำให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญและเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ฉะนั้นจึงเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการจัดการอย่างเร่งด่วน (กรมควบคุมมลพิษ, 2542)

ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาของชุมชนทุกระดับ เพราะพฤติกรรมบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการรับเอาวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตก คนในประเทศพัฒนาจะผลิตขยะขึ้นในแต่ละวันมากกว่าคนในประเทศที่กำลังพัฒนาเท่าตัว ปัญหาดังกล่าวรวมทั้งการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ อันเนื่องมาจากการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทำให้มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องลดปริมาณขยะมูลฝอยลง นอกเหนือจากการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย โดยการวางแผนจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการเก็บขนและวิธีการกำจัดเพื่อส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด และได้มีการหาแนวทางร่วมที่จะแก้ปัญหาลดปริมาณขยะมูลฝอย (Waste Minimization) ได้แก่ การพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะที่ทิ้งแต่ละวัน และส่งเสริมให้ประชาชนมีการคัดแยกวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์อีก (Recycle)

แต่จากรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ระบุว่า ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นปีละ 560 ตัน/วัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.53 ในแต่ละปี ปี 2552 มีปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศประมาณวันละ 41,410 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2554) ปี 2555 มีปริมาณขยะมูลฝอย 16 ล้านตัน หรือเฉลี่ยวันละ 43,000 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2556) ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เพียง 4.10 ล้านตัน หรือร้อยละ 26 ของปริมาณมูลฝอยทั่วประเทศ โดยเป็นการคัดแยกและนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้เพียง 3.39 ล้านตัน ส่วนที่เหลือเป็นการนำขยะมูลฝอยอินทรีย์มาหมักทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และการหมักเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพ ประมาณ 0.59 ล้านตัน และเป็นการนำขยะ

มูลฝอยมาผลิตพลังงานไฟฟ้าและเชื้อเพลิงทดแทน ประมาณ 119,000 ตัน ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละปี เนื่องจากท้องถิ่นต่างๆ ยังไม่สามารถขยายขีดความสามารถในการบริการได้อย่างทั่วถึงเพียงพอและเหมาะสม จึงทำให้เกิดการตกค้างของขยะมูลฝอยตามสถานที่ต่างๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง และบริเวณพื้นที่ว่างต่างๆ ซึ่งขยะมูลฝอยเหล่านั้นจะถูกกองอยู่บนพื้นโดยไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ก่อให้เกิดความสกปรกเหตุรำคาญ และปัญหาต่างๆตามมา

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบมากจากการพัฒนาเศรษฐกิจในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และพาณิชย์กรรมต่างๆส่งผลให้เกิดปัญหาติดตามาหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกคุกคาม ปัญหาขยะจากอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปัญหาขยะที่ไม่สามารถกำจัดได้ ล้วนเป็นปัญหาที่กระจายทั่วในเขตเมืองของจังหวัดพิษณุโลกและขณะนี้กำลังเป็นปัญหาใหญ่ โดยเฉพาะในท้องถิ่นรอบนอกที่ไม่มีพื้นที่สำหรับการบริหารจัดการในท้องถิ่นของตนเอง หลังจากองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกอก อำเภอ บางระกำ จังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็น อบต.ที่มีพื้นที่บ่อขยะให้เช่าทิ้งขยะ มีหนังสือแจ้งมายังเทศบาลนครพิษณุโลก ว่าให้หยุดดำเนินการขนขยะมูลฝอยมาทิ้งที่บริเวณบ่อขยะบึงกอก และทางเทศบาลนครพิษณุโลกก็ได้สำเนาหนังสือดังกล่าวแจ้งไปยังท้องถิ่นกว่า 20 แห่ง ให้ทราบถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ขณะนี้หลายแห่ง ประสบปัญหาไม่สามารถจัดการกับขยะในพื้นที่ของตนเองได้รวมเป็นปริมาณขยะกว่า 200 ตันต่อวัน ทั้งนี้จากการประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ข้อสรุปว่าให้แต่ละท้องถิ่นบริหารจัดการขยะของตนเอง

ตำบลสมอแข ก็เป็นตำบลหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะมีจำนวนมากเช่นกัน เพราะสมอแขตั้งอยู่ใกล้สี่แยกอินโดจีน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สี่แยกที่เป็นใจกลางของการคมนาคมได้นำพาความเจริญมาสู่ตำบลอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง บ้านเรือนตลอดจนพื้นที่เปลี่ยนจากมือหนึ่งไปสู่อีกมือหนึ่งคนต่างถิ่นเดินทางเข้ามาตั้งรกราก และอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพมากขึ้น จากพื้นที่ดั้งเดิมที่เป็นพื้นที่นา กลายเป็นถนน โรงงานอุตสาหกรรม บ้านจัดสรร ในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลสมอแขแบ่งออกเป็น 2 เขต คือ เขตชินราชและเขตทางตะวันออก ทางเทศบาลตำบลสมอแขนั้นไม่มีสถานที่ในการกำจัดขยะเป็นของตนเอง จึงใช้วิธีการนำขยะไปจัดการนอกพื้นที่ส่งไปยังบ่อขยะที่อำเภอวังทองเพื่อทำการจัดการขยะ เสียค่าบริการเดือนละ 8,000 บาท จะมีรถขยะวิ่งสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในวันจันทร์ – วันเสาร์ โดยจะวนเก็บขยะในแต่ละเขตพื้นที่จนครบ โดยมีรถขยะที่ทำการเก็บขยะในเขตพื้นที่ดูแลเพียงคันเดียว ขยะมูลฝอยที่พบในตำบลสมอแขส่วนใหญ่จะเป็นขยะอินทรีย์ 51% ขยะรีไซเคิล 32% ขยะทั่วไป 12.24 % และขยะอันตราย 5.89% จากที่สอบถามข้อมูลปัญหาที่พบคือ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะทิ้งขยะทุกประเภทรวมกัน โดยไม่มีการแยกออกมาใช้ประโยชน์ต่อ และในส่วนของชินราช เขตประดู่มีใบไม้จำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านนำไปเผา ทำให้เกิดควันมลพิษส่งกลิ่นเหม็นรบกวน และอาจเป็นสาเหตุให้เกิดไฟไหม้ลูกกลม และชาวบ้านส่วนน้อยที่รู้จักการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง ในปัจจุบันนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกได้มีนโยบายเร่งด่วนให้ทุกตำบลจัดการเรื่องขยะ โดยส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะในแต่ละครัวเรือน ซึ่งขณะนี้ทางองค์กรปกครองท้องถิ่นได้รับนโยบายมาปฏิบัติ และมี

ความต้องการทราบแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการประกาศพระราชบัญญัติเรื่องจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข ซึ่งจะได้นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข จึงเห็นความจำเป็นและความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่ต้องการแนวทางการจัดการขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ผู้วิจัย จึงได้เสนอโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน

ประชากรในตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทาง หมายถึง ทางปฏิบัติที่ควรทำ

การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง การดำเนินการกักเก็บ รวบรวม ขนส่งและกำจัดขยะ รวมทั้งการลดปริมาณขยะมูลฝอย ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การคัดแยกขยะ การใช้ซ้ำ และการรีไซเคิล เป็นต้น และโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินการดังกล่าว

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนในการเสนอปัญหา วางแผน การแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาด้วยกัน รวมถึงการเสียสละกำลังกาย กำลังสติปัญญาหรือกำลังทรัพย์ เพื่อให้การแก้ปัญหาบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ รวมถึงการติดตามประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาการมีส่วนร่วมต่อไป ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมนอกจากจะสามารถแก้ไขปัญหาได้แล้วยังทำให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพของตนในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสอดคล้องกับความต้องการจริงของพื้นที่อีกด้วย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลสมอแข มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้มีปัญหาในการจัดการ
2. ทำให้ทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนที่มีต่อการจัดการปัญหาขยะที่ผ่านมาจากตำบลสมอแข
3. ทำให้ได้แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในตำบลสมอแข